

Executive summary

“Geboekte vooruitgang in de domeinen van de circulaire economie in België”

Net als de rest van de wereld wordt België geconfronteerd met grote milieu-uitdagingen, waaronder de klimaatverandering, de uitputting van de natuurlijke hulpbronnen en het verlies aan biodiversiteit. De druk op sommige natuurlijke hulpbronnen blijft echter gestaag toenemen als gevolg van een sterke wereldwijde demografische groei in combinatie met een sterke economische groei. In deze context is het absoluut noodzakelijk ons zgn. “lineair” economisch model (ontginnen–produceren–wegwerpen) te doen evolueren naar een circulair economisch model met als doel de producten, de componenten ervan en de in omloop zijnde materialen zo lang mogelijk binnen het systeem te houden, en er terzelfder tijd op toe te zien dat de kwaliteit van het gebruik ervan wordt gewaarborgd. De transitie van de lineaire economie naar een circulaire economie vergt een grondige verandering van onze samenleving en van de actoren die er deel van uitmaken.

Het is belangrijk te zorgen voor een opvolging van de transitie naar een circulaire economie, en dus ook van de doeltreffendheid van het gevoerde beleid om die transitie te doen slagen. Daarom heeft de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven een evaluatie gemaakt van de vooruitgang van België op het vlak van rationeel gebruik van hulpbronnen (via de begrippen verbruik, productiviteit, hergebruik, reparatie en recuperatie van materialen), van duurzaam afvalbeheer (productie en verwerking van afval), alsook van eco-innovatie en de positieve weerslag ervan op de samenleving in termen van jobcreatie en toegevoegde waarde. De belangrijkste boodschappen van deze evaluatie worden hieronder weergegeven.

Rationeel gebruik van de hulpbronnen

Ondanks een lichte stijging van de productiviteit van de hulpbronnen en een daling van het binnenlandse verbruik van materialen per inwoner blijft België, dat over weinig natuurlijke hulpbronnen beschikt, afhankelijk van een aanzienlijke invoer van grondstoffen en materialen voor recycling.

Het is echter belangrijk te beklemtonen dat de indicatoren “Productiviteit van de hulpbronnen”, “Binnenlands verbruik van de materialen” en “Invoer” aan bepaalde beperkingen onderhevig zijn: deze indicatoren, die de indirecte (ongebruikte en verborgen) stromen m.b.t. de invoer niet meerekenen, bevoordelen de invoer t.o.v. de nationale productie en de vermindering van het gebruik van materialen t.o.v. het optimaal gebruik ervan. Het is dan ook van primordiaal belang om in de toekomst de noodzakelijke gegevens op Belgisch niveau te verzamelen om het “Totaal verbruik van materialen” te beoordelen, en niet het “Binnenlands verbruik van materialen”.

Voorts behoort België, met een graad van 18,9%, tot de Europese koplopers inzake circulair gebruik van de hulpbronnen. De terugwinnings- en reparatieactiviteiten zijn in ons land daarentegen nog weinig ontwikkeld. Afgezien van de sectoren die in deze nota worden geanalyseerd, is het echter belangrijk te preciseren dat in België ook rechtstreeks in de bedrijven, doorheen alle sectoren, activiteiten plaatsvinden op het vlak van terugwinning van producten en van reparatie van goederen en verpakkingen met als doel ze te valoriseren.

Innovatie, scheppen van banen en van toegevoegde waarde

Voorts wordt sinds 2012 vastgesteld dat België op het vlak van eco-innovatie moet afhaken ten opzichte van het Europees gemiddelde. Deze neerwaartse tendens in vergelijking met de Europese rangschikking lijkt niet te wijten te zijn aan een zichtbare verslechtering van de prestaties van België inzake eco-innovatie, maar eerder aan het feit dat de andere landen een hogere positie in de rangschikking innemen dankzij de verbetering van hun indicatoren inzake eco-innovatie.

De positieve effecten van de activiteiten in de eco-industrie en de circulaire economie op de sociale en economische aspecten in de sectoren van recycling, reparatie en hergebruik blijven in België beperkt, ondanks de integratie van doelstellingen op het vlak van eco-innovatie en van duurzaamheid in het industriebeleid en in het economisch beleid, de technologische capaciteiten, de goed ontwikkelde regelgeving en infrastructuur en een toenemende vraag naar groene technologieën en producten. Deze situatie is toe te schrijven aan verschillende belemmeringen. Sommige houden verband met de intergouvernementele coördinatie en met de besluitvorming, waarin weinig aandacht wordt besteed aan de verspreiding van de goede regionale praktijken op nationaal niveau. Andere hebben te maken met het gebrek aan competenties inzake eco-innovatie en circulaire economie in de kmo's en nog andere worden in verband gebracht met de beperkte controle op het ontwerp (de design) van de meeste producten die op de Belgische markt terechtkomen, aangezien de meeste producten die op de Belgische markt komen in het buitenland werden ontworpen.

De kansen die de circulaire economie biedt op het vlak van potentieel voor de creatie van plaatselijke werkgelegenheid en van toegevoegde waarde (o.a. in de terugwinning- en reparatieactiviteiten) worden in België immers weinig benut. Ten opzichte van het Europees gemiddelde hinkt het land achterop wat het scheppen van banen en van toegevoegde waarde in de geanalyseerde sectoren betreft.

Dat ons land achterstand oploopt, wordt o.a. verklaard door de relatief lage investeringen in deze sectoren en de relatief zwakke prestaties van België inzake octrooien m.b.t. eco-innovatie in de geanalyseerde domeinen ten opzichte van de rest van Europa. Hoewel België zich op het niveau van het Europees gemiddelde handhaaft voor de octrooien m.b.t. recyclage en secundaire grondstoffen, moeten de prestaties van het land wat betreft de octrooien in de milieutechnologieën (productie van hernieuwbare energie, vermindering van de emissies, energie-efficiëntie) in de toekomst beter.

Het is evenwel belangrijk te preciseren dat de prestaties van een land in termen van aantal octrooien niet noodzakelijk een weerspiegeling vormen van de inspanningen en prestaties van dat land wat innovatie binnen de ondernemingen betreft: een onderneming kan verschillende redenen hebben om geen octrooi neer te leggen (bijvoorbeeld de bescherming van haar bedrijfs- en beroepsgeheimen); heel wat ingediende octrooien kennen geen goede afloop enz.

Duurzaam afvalbeheer

België is bijzonder efficiënt op het vlak van de valorisatie van afval en haalt reeds de doelstelling inzake het storten van gemeentelijk afval die door de Europese Unie werd vastgelegd. Ons land bekleedt bovendien een sterke positie op het vlak van recycling. België haalt nu al de door de Europese Unie opgelegde recyclagedoelstelling voor gemeentelijk afval die werd vastgelegd op 50% tegen het jaar 2020, alsook de doelstelling voor de recyclage van verpakkingsafval van 70% tegen het jaar 2030. Ons land scoort goed voor de recyclage van verpakkingsafval in glas, in papier en karton, in metalen en in hout, maar er moet nog vooruitgang worden geboekt om de recyclagedoelstelling voor gemeentelijk afval tegen 2030 te halen, alsook om de doelstelling inzake de recyclage van afval van kunststofverpakkingen na te leven.

België moet ook nog bijkomende inspanningen leveren om de verbranding van gemeentelijk afval te verminderen, die de afgelopen jaren geen neerwaartse tendens heeft gekend. Daartoe moet ons land met name ijveren tegen de verbranding van herbruikbaar en recycleerbaar afval.

Wat de selectieve inzameling van bepaalde afvalstoffen (bv. verpakkingen, huishoudelijk organisch afval, papier en karton, elektrisch en elektronisch afval) betreft, bevindt België zich nu al in de Europese kopgroep.